

SUFISM-RELATED HANDWRITING ON THE AUSTRIA ROYAL (NATIONAL) LIBRARY

AVUSTURYA KRALİYET (MİLLİ) KÜTÜPHANESİ'NDEKİ TASAVVUF İLE İLGİLİ ELYAZMALARI HAKKINDA BİR BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ

Hüseyin DEMİR¹
Tunay KARAKÖK²

Abstract

A term used in the meaning of writing, bibliography, book information about books derived from the words of the biblios (book) and grapho (writing), which is the book and the book of ancient books, bibliography of the Ottoman Empire, the bibliography went into our language after Tanzimat. The necessity of preparing a bibliography came out after the discovery of the printing press, and with the proliferation of books, the need for librarians, scholars and book lovers to create bibliographies, prepare book lists, sort books, introduce and index them. In this study, it was revealed as a manifestation of the need. In our study; In the Royal Library of Austria, the third volume of the third volume of the book, published in three volumes between 1865 and 1867, contains Arabic manuscripts on catalogs of Sufi literature covering a total of 2016 Arabic, Persian and Turkish manuscripts, and between catalog numbers 1888 – 1930 pieces of Arabic handwriting work; subject, content and quality. In this regard, the researchers who wanted to or would like to work on the history of mysticism were made accessible and the important step towards acquiring the literature would be taken.

Keywords: Austrian Royal (National) Library, Sufism, Manuscript, Cataloguing of Manuscripts

Özet

Osmanlıcadaki karşılığı, esami-i kütübi, ilm-i kütüp, ilm-i tarifül kütüp, kitabiyat olan ve eski Yunancada biblios (kitap) ile grapho (yazma) kelimelerinden türemiş, kitaplar hakkında yazı, kaynakça, kitap bilgisi anlamında kullanılan bir terim olan bibliyografya Tanzimat'tan sonra dilimize girmiştir. Bibliyografya hazırlama ihtiyacı matbaanın keşfinden sonra çıkmış, kitapların çoğalması ile kütüphanecilerin, ilim adamların ve kitapseverlerin kaynakça oluşturmak, kitap listeleri hazırlamak, kitapları sıralamak, tanıtmak ve dizinlemek ihtiyaçları oluşmuştur. Bu çalışmamızda söz konusu ihtiyacın bir tezahürü olarak ortaya konmuştur. Söz konusu çalışmamızda; Avusturya Kraliyet (Milli) Kütüphanesinde, 1865 – 1867 yılları arasında üç cilt olarak yayınlamış olan ve toplamda 2016 adet Arapça, Farsça ve Türkçe elyazmasını kapsayan katalogdaki tasavvuf üzerine yazılmış Arapça elyazmaların bulunduğu üçüncü cilt kitabının 314 – 411 sayfa aralarında bulunan ve Katalog Numaraları 1888 – 1930 aralığında olan 42 adet Arapça elyazması eser; konu, içerik ve nitelik yönünden incelenmiştir. Bu sayede tasavvuf tarihi konusunda çalışmalar yapmak isteyen ya da yapan araştırmacılara kaynak niteliğindeki el yazmaları ulaşılabilir bir hale getirilmiş olup, literatüre kazandırılması yolunda önemli bir adım atılmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Avusturya Kraliyet-Milli Kütüphanesi, Tasavvuf, Yazma Eser, Yazma Eserlerin Kataloglanması.

1 Dr. Öğr. Üyesi., Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, Arapça Mütercim Tercümanlık ABD, hudemir@bartin.edu.tr

2 Öğr. Gör., Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Ortaçağ Tarihi ABD, tkarakok@bartin.edu.tr

GİRİŞ

Terim manası ile Allah'ın varlığını, birliğini, niteliğini ve evrenin oluşumunu varlık birliğiyle, yaratılanla yaratanın bir oluşu, aynı kaynaktan gelişi anlayışıyla açıklayan dinsel ve felsefi akım olarak tanımlanan tasavvuf, tarih boyunca İslam medeniyeti içerisinde önemli bir araştırma konusu olmuştur. Öyle ki bu konuda sayısız bilim insanı ve tasavvuf erbabı sayısız çalışmalar yapmışlardır. İşte bu yüzden ki tasavvuf, hakkında hala araştırma yapılması gereken ve her daim bu araştırmaların desteklenmesi ve geliştirilmesi gereken bir konu başlığı haline gelmiştir. Çalışmamızın birinci bölümünde, öncelikli olarak Avusturya Milli Kütüphanesi bünyesinde bulunan Avusturya Kraliyet Kütüphanesi hakkında kısa bilgiler verilecek, mezkûr kütüphanedeki el yazması eserlerin fihristini üç cilt halinde yayınlayan meşhur Alman şarkiyatçı Gustav Lebrecht Flügel hakkında bir biyografik bilgilendirme yapılacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Kraliyet Kütüphanesinde bulunan katalogdaki Arapça dilinde yazılmış Tasavvuf konusu ile ilgili elyazmalarının tanıtımı yapılacaktır. Bu tanıtım yapılırken ise takip ettiğimiz metot; tasavvuf ile ilgili eserlerin; müellifi, eserin sayfa sayısı (varak), müstensihi (imla edeni) ve ebatları gibi özelliklerin verilmesi, gerekirse telif eser hakkında kısa muhteva bilgisi de sunulması şeklinde olacaktır. Bu çalışmayı hazırlamakta ki temel hedef, Avrupa'nın merkezinde ve bize ait olan doğunun yitik hazinesi (*der verborgene Schatz des Orients*) olarak ta adlandırılan nadide eserlerin, gerçek sahipleri tarafından tanınmasına yardımcı olmak ve tasavvuf konusunda hazırlanmış elyazması eserlere ulaşma konusunda bilinç oluşturmaya katkı sağlamaktır.

I. BÖLÜM: AVUSTURYA KRALİYET (MİLLİ) KÜTÜPHANESİ VE GUSTAV LEBRECHT FLÜGEL

Avusturya'nın başkenti Viyana'da bulunan ve Dünya'nın en eski kütüphanelerinden birisi olan ve bugünkü Avusturya Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir Genel Müdürlük olan Avusturya Milli Kütüphanesi ya da Eski İmparatorluk Saray Kütüphanesi'nin kuruluşu XVI. yüzyıla, daha doğrusu 1368 yılına dayanır.³ Bu tarihlerde Avusturya Barok devrinin en önemli mimari eserlerinden biri sayılan kütüphanenin ilk Habsburg⁴ dukleri ve krallarının el yazmalarına sahip olduğu bildirilmektedir.⁵ İmparatorluk Saray Kütüphanesinde Hugo Blotius'un (1575 – 1608) ilk kütüphaneci olduğu⁶ ve o dönemde 9000 cilt kadar el yazması düzenlenerek tavsif edildiği tespit edilmiştir.⁷ Kral III. Friedrich (1440 – 1493) ve oğlu I. Maximilian (1493 – 1519) tarihleri arasında bilimsel sahaya son derece önem vererek çeşitli saraylarda mevcut olan kitap ve elyazmalarını toplattırarak Kraliyet Kütüphanesine getirilmesini sağlamışlardır.⁸ Ayrıca bu kütüphane, zamanın çeşitli saraylarında bulunan kitapların asilzadeler tarafından saraya hediye edilmiş veya onlardan satın alınmış, tanınmış Viyanalı Hümanistlerin kitap koleksiyonları ve XVIII. yüzyılı ikinci yarısında kapatılmış olan manastırlardan gelen kitapların bir araya getirilmesi ile zenginleştirilmiş olup,

³ Ayşe, İlhan (1963), "Viyana Kütüphaneleri", Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, Cilt 12, s. 3 4, ss. 124 – 125.

⁴ XIV. yüzyıldan başlayarak I. Dünya Savaşı'nın (1918) sonunda Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun parçalanmasına kadar, yaklaşık 500 yıl Avrupa'da hüküm süren krallık ailesidir. Bakınız <https://www.onemforum.org/medeniyetler/375592-habsburg-hanedani-habsburglar-kimdir.html>, Erişim Tarihi: 20.02.2018.

⁵ İbrahim, Usta (2010), "Avusturya Milli Kütüphanesi'ndeki Arapça Grameri İle İlgili El Yazmaları", *Journal Of Intercultural and Religious Studies*, 1/1, s. 108; Günseli, Ardana (1977), "Avusturya Milli Kütüphanesi", *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, Cilt 26, s. 3, s. 174.

⁶ İlhan (1963), s. 123.

⁷ Usta (2011), s. 108; Ardana (1977), s. 176.

⁸ İlhan (1963), s. 123.

Budapeşte Kütüphanesinin Matthias Corvinus'un⁹ kitapları ile daha da geliştirilmiştir.¹⁰

XVIII. yüzyılda kitap sayısı takriben 200.000 cildi bulan Kütüphane, her ne kadar 1726 yılında İmparator VI. Karl (1685 – 1740) tarafından resmen halka açılmış ise de, pratik olarak ancak sınırlı bir çevrenin faydalandığı Saray kurumu karakterini, 1918 yılına kadar muhafaza etmiştir.¹¹ Avusturya Milli Kütüphanesinde bulunan eserlerin 2009 yılı itibari ile toplamda sekiz milyon olup vermiş olduğu modern hizmet ile dünyanın çeşitli yerlerinden araştırma yapmak için gelenlerin uğrak yeri olmuştur.¹² Son olarak ise Milli Kütüphane'nin Basma Eserler¹³, Yazmalar¹⁴, Müzik¹⁵, Harita¹⁶, Papyrus¹⁷, Portre-Resim ve Tiyatro¹⁸ gibi bölümleri olduğu bilgisini de eklemek gerekmektedir.

Çalışmamızın ana konusunu teşkil eden Avusturya Kraliyet Kütüphanesi içerisinde bulunan Elyazmaları koleksiyonu bölümündeki Arapça, Farsça ve Türkçe elyazmalarının kataloğunu hazırlayan Alman şarkiyatçısı Gustav Flügel¹⁹, yapmış olduğu çalışması uluslararası büyük bir ilgi görmüştür. Flügel 1802'de Almanya Federal Cumhuriyetinin doğusunda yer alan Saksonya eyaletine bağlı Bautzen' de doğup²⁰ 1824 yılında bulunduğu eyalet üniversitesi olan Leipzig Üniversitesinde teoloji, felsefe ve Doğu dilleri okuyarak üniversite eğitimini tamamlamıştır. 1827 yılında Viyana'ya gidip Kraliyet kütüphanesinde elyazmaları üzerine iki sene çalışarak Almanya'da bulunan çeşitli kütüphanelerinde araştırmalar gerçekleştirdi. Daha sonra 1829 yılında Fransa'nın Paris şehrinde Arapça ve Farsça dersleri aldı. 1832 senesinde ise Almanya'nın Meißen şehrine geçerek oradaki Kraliyet Kolejinde profesör olarak ders vermeye başladı.²¹ 1850 senesinde hastalığı sebebi ile ders vermeyi bırakıp²² daha sonra kendisi 1851 – 1854 yıllarında, Avusturya Kraliyet Kütüphanesindeki mevcut olan Arapça, Farsça ve Türkçe elyazmalarını düzenleyip şark yazmaları kataloğu adı altında 1865 – 1867 yılları arasında üç cilt halinde konularına göre tasnif ederek, yayınlamıştır.²³ 1870 tarihinde Saksonya eyaletine bağlı Dresden şehrinde vefat etmiştir.²⁴

⁹ Matthias Corvinus, 23 Şubat 1443 tarihinde Kaloşvar'da doğmuş ve 6 Nisan 1490 yılında Viyana'da ölmüştür. 1458'de 14 yaşından ölümüne kadar Macaristan'ın ve Hırvatistan'ın Kralı olmuştur. Çok sayıda askeri seferlere çıktıktan sonra Bohemya Kralı (1469 – 1490) ve Avusturya Dükü (1486 – 1490) oldu. Bakınız https://tr.wikipedia.org/wiki/Matthias_Corvinus, Erişim Tarihi: 20.02.2018.

¹⁰ Ardana (1977), s. 174; Usta (2011), s. 123; İlhan (1963), s. 123.

¹¹ İlhan (1963), s. 123; Ardana (1977), s. 176.

¹² Usta (2011), s. 109.

¹³ Bu bölümde 1.760.000 cilt kitap bulunmaktadır. Ayrıca, okuma salonuna bağlı 30.000 ciltlik bir "el kitaplığı" vardır. İlhan (1963), s. 126.

¹⁴ VIII. – XVI. Yüzyıllar arasında yazılmış olan 36.000 cildi ihtiva etmektedir. Ayrıca bu bölüm ile ilgili 18000 ciltlik bir el kitaplığı mevcuttur. Yazmalar arasında Yakın, Orta ve Uzakdoğu, Mısır hatta Meksika menşeli birçok değerli ve resimli eser bulunmaktadır. İlhan (1963), s. 126.

¹⁵ Orijinal müzik eserlerinin yanında 100.000 ciltlik bir esas koleksiyon ile 26000 ciltlik bir el kitaplığı vardır. İlhan (1963), s. 127.

¹⁶ Bu bölümde 150.000 harita ve 122.000 topoğrafik resim bulunmaktadır. 30.000 ciltlik bir el kitaplığı da vardır. İlhan (1963), s. 127.

¹⁷ Bu bölümde, genellikle Mısır menşeli 100.000 den fazla yazma eser vardır. İlhan (1963), s. 126.

¹⁸ 1922 yılında kurulmuş olan bu bölümde 250.000 resim, kitap ve diğer dokümanlar, ayrıca 40.000 ciltlik bir el kitaplığı mevcuttur. İlhan (1963), s. 127.

¹⁹ Dursun, Davut. (1991). "Avusturya", *DİA*, c. IV, TDV Yayınları, Ankara, s. 179 – 182.

²⁰ G. Franz (1871), *Sitzungsberichte der philosophisch-philologischen und historischen Classe der k.b. Akademie der Wissenschaften zu München*, München: Akademische Buchdruckerei von F. Straub, c I, s. 263.

²¹ Yel, Ali Murat. (1996). „Flügel, Gustav Leberecht“, *DİA*, c. XIII, TDV Yayınları, Ankara, s. 165 – 166.

²² G. Franz (1871), s. 263.

²³ Furat, Ahmet Suphi. (2006). "Avrupa Ülkelerindeki Arapça, Farsça ve Türkçe", İstanbul: Şarkiyat Mecmuası, sayı 9, s. 15.

²⁴ Yel (1996), s. 165.

Alman şarkiyatçısı Gustav L. Flügel'in şarkiyat literatürüne kazandırmış olduğu onsekiz tane eserlerinden en önemli eserleri arasında görülen üç tanesini burada zikrederek iktifa etmek istiyoruz.²⁵ Birinci eseri Hacı Kalfa diye bilinen Kâtip Çelebi'nin *Kesfu'z-Zunun*²⁶ isimli eserini 1835 – 1858 yılları arasında Latinceye çevirmiş ve tercüme etmiştir. İkinci eserini 1842'de Kuran-ı Kerim üzerine yapmış olduğu ilk fihrist çalışması olan *Concordantiae Corani Arabica*'dır. Üçüncü eserini ise 1832 – 1840 seneleri arasında basılan *Geschichte der Araber*'dir.²⁷

II. BÖLÜM: AVUSTURYA KRALİYET KÜTÜPHANESİNDE YER ALAN ARAPÇA, FARŞÇA VE TÜRKÇE ELYAZMALAR KATALOĞU HAKKINDA

Gustav Flügel'in 1865 – 1867 yılları arasında Kraliyet Kütüphanesinde, araştırmaları sonucunda üç cilt olarak yayınlamış olduğu Arapça, Farsça ve Türkçe elyazmaları kataloğunda toplam olarak 2016 adet Arapça, Farsça ve Türkçe elyazması eser bulunmaktadır.²⁸ Araştırmamızın ana konusunu teşkil eden bu elyazmaları kataloğunda tasavvuf üzerine Arapça elyazmaların bulunduğu üçüncü cilt kitabının 314 – 411 sayfa aralarında bulunan ve Katalog Numaraları 1888 – 1930 aralığında olan 42 adet Arapça elyazması eserleri incelenmiştir. Bu inceleme esnasında elyazması eserler yazı çeşitlerinden nesih ve nesta'lik hattı²⁹ ile yazılmış olup görülen teknik bir detay ise şudurki elyazmaların ebatları inç (*inch-zoll*) birimi³⁰ ile verilmiş olmasıdır. Biz bu çalışmamızda; okurlara kolaylık olsun diye eserlerin ebatlarının ölçümü, santimetre olarak hesaplanarak verilmiş olup metinlerin transkripsiyonlarında Türk Diyanet Vakfına ait olan İslam Ansiklopedisi'nin 41. cildindeki "transkripsiyon" maddesinde belirtilen esaslar göz önünde bulundurulmuştur.³¹

2.1. Tasavvuf Üzerine yazılan Arapça Elyazma Eserler

- ***hüsnü t-taşarruf fî-şerhi kitâbi t-ta'arruf li-mezhebi ehli t-taşavvuf***

Katalog numarası: 1888

Yazar: *Ebû Bekr Ebî İshâk Muḥammed b. İbrâhim b. Ya'kûb el-Buhârî el-Kelâbâzî* (ö. 380/990). Varak sayısı 263 olup, 25 satır halinde yazılmıştır. Kimin imla ettiği belli olmamakla birlikte bu yazma eser 1246/1830 tarihinde nesih hattıyla yazılmış ve 28,58x17,15 cm ebadındadır. (G. Flügel, III, 314 – 317).

- ***kûtu l-kulûb fî mu'âmelati l-mahbûb ve-vaşfu tarîki l-mürîd ilâ maḳâmi t-tevhîd***

Katalog numarası: 1889

Yazar: *Ebû Tâlib Muḥammed b. Ebûlḥasan 'Alî b. 'Abbâs b. 'Atîya el-Hârîsî* (ö. 386/996). Varak sayısı 397 olup *Muḥammed 'Abdelşavâd el-Abâsîrî* tarafından 1126/1714 tarihinde nesih hattıyla yazılmıştır. Bu yazma eser 26,04x16,51 cm ebadında olup 33 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 317 – 320).

²⁵ Diğer eserleri için bakınız Yel (1996), ss. 165 – 166.

²⁶ Ibn an-Nadim, *Kaşf az-Zunun 'an arâmi al-kutub wa-l-funûn*, Gustav Flügel, Oriental Translation Fund, London, 1845.

²⁷ G. Franz (1871), s. 264; Yel (1996), ss. 165 – 166.

²⁸ Flügel, Gustav. (1867). *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Kaiserlich-Königlichen Hofbibliothek zu Wien*. Wien: Druck und Verlag der K. K. Hof- und Staatsdruckerei.

²⁹ Yıldız, A. Vahap. (2012), *Osmanlılar' da Yazı Çeşitleri*, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, yıl: 17, sayı 28, Temmuz-Aralık, ss. 47 – 62.

³⁰ Başta Amerika, Kanada ve İngiltere'de kullanılan bir uzunluk birimidir. 1 inç= 2,54 cm'dir. Bakınız https://www.smart-rechner.de/laengen_umr/ratgeber/umrechner_zoll_zentimeter.php. *Erişim Tarihi:* 22.02.2018.

³¹ Durmuş, İsmail. (2011). "Transkripsiyon", *DİA*, c. XXXXI, TDV Yayınları, Ankara, s. 306 – 308.

• ***er-risāletu l-kuşeyriyye***

Katalog numarası: 1890

Yazar: *Ebū l-Kāsim 'Abdelkerīm b. Havāzin el-Kuşeyrī* (ö. 465/1072). Varak sayısı 235 olup 17 satır halinde yazılmıştır. Müstensihi belli olmayan bu eser nesta'lik ve nesih hattıyla yazılmış ve 16,51x13,33 cm ebadındadır. (G. Flügel, III, 320 – 321).

• ***menāzilu s-sā'irīn ilā l-ḥaqq***

Katalog numarası: 1891

Yazar: *Ebū İsmā'ül 'Abdallah b. Muḥammed b. İsmā'ül el-Anşārī el-Haravī* (ö. 481/1088). Bu eser 65 varak olup 11 satır halinde 15,24x10,79 cm ebadındadır. 620/1223 tarihinde imla edildiği ve nesih hattıyla birlikte harekelenmiş olan bu yazma eserin müstensihi bilinmemektedir. (G. Flügel, III, 321 – 324).

• ***menāzilu s-sā'irīn ilā l-ḥaqq***

Katalog numarası: 1892

Yazar: Müellifi, müstensihi ve tarihi belli olmayan bir eserdir. Bu eser Varak sayısı 49 olup 25,40x20,32 cm ebadındadır. Bu eser 15 satır halinde ve nesih hattıyla yazılmıştır. Bu yazma eserin müstensihi bilinmemektedir. (G. Flügel, III, 324 – 325).

• ***el-maḳşadu l-esnā fī şerḫi esmā'i llāhi l-ḥüsnā***

Katalog numarası: 1893

Yazar: *Ebū Ḥamīd Muḥammed b. Muḥammed el-Ġazālī* (ö. 505/1111). Varak sayısı 110 olup *Şemseddīn b. Aḥmad b. Muḥammed b. İlyās eş-Şadīkī* tarafından 891/1486 tarihinde nesih hattıyla yazılmıştır. Eser 15,88x11,43 cm ebadında olup 14 satır halinde yazılmıştır. Bu yazma eserin müstensihi bilinmemektedir. (G. Flügel, III, 326 – 327).

• ***el-munḳizu min-ez-Żelāl ve l-muḫşihu 'ani l-ehvāl***

Katalog numarası: 1894

Yazar: *Ebū Ḥamīd Muḥammed b. Muḥammed el-Ġazālī* (ö. 505/1111). Varak sayısı 25 olup *'Abdarrahīm b. Şa'bān* tarafından 1010/1601 tarihinde nesta'lik hattıyla yazılmıştır. Eser 18,42x11,43 cm ebadında olup 21 satır halinde yazılmıştır. Bu yazma eserin müstensihi bilinmemektedir. (G. Flügel, III, 327).

• ***şerḫu hayākilu n-nūr***

Katalog numarası: 1895

Yazar: *Ebūlfutūḫ Yahyā b. Ḥabaş b. Amīrak es-Suhraverdī* (ö. 587/1191). Varak sayısı 41 olup nesih hattıyla yazılmıştır. Eser 17,15x10,80 cm ebadında olup 22 satır halinde yazılmıştır. Bu yazma eserin müstensihi bilinmemektedir. (G. Flügel, III, 328 – 329).

• ***'avārifu l-ma'ārif***

Katalog numarası: 1896

Yazar: *Ebū Ḥafs 'Umar b. Muḥammed b. 'Ammavāih es-Suhraverdī* (ö. 632/1234). Varak sayısı 282 olup *Muḥammad b. 'Alī* (Maḫrūkī) tarafından 1118/1706 tarihinde nesih hattıyla yazılmıştır. Eser 20,96x13,33 cm ebadında olup 21 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 329 – 332).

• ***fevātiḥu l cemal ve-fevā'iḥu l-celāl***

Katalog numarası: 1897

Yazar: *Necmeddīn Ebulcenāb Aḥmad b. 'Umar el-Ḥayyukī* (ö. 618/1221). Varak sayısı 34 olup nesih hattıyla yazılmıştır. Bu eser 25,4x 19,69 cm ebadında olup 17 satır halinde yazılmıştır. Bu yazma eserin müstensihî bilinmemektedir. (G. Flügel, III, 332 – 333).

• ***fuṣuṣu l-ḥikem***

Katalog numarası: 1898

Yazar: *Muḥyiddīn Ebū 'Abdallah Muḥammed b. 'Alī ı-Ṭāī el-Ḥātīmī el-Endelusī* (ö. 638/1240). Varak sayısı 62 olup nesta'lik hattıyla kaleme alınmıştır. Bu yazma eser 13,33x 8,25 cm ebadında olup 17 satır halinde yazılmıştır. Bu yazma eserin müstensihî bilinmemektedir. (G. Flügel, III, 333 – 334).

• ***şerḥu fuṣuṣi l-ḥikem***

Katalog numarası: 1899

Yazar: *Şerefeddīn Dāvūd b. Maḥmud b. Muḥammed er-Rūmī* (ö. 751/1350). Varak sayısı 339 olup *Ebū Sa'īd b. Mecdeddīn* tarafından 888/1483 tarihinde nesih hattıyla yazılmıştır. Eser 20,32x11,43 cm ebadında olup 21 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 334 – 336).

• ***şerḥu fuṣuṣi l-ḥikem***

Katalog numarası: 1900

Yazar: Müellifi belli olmayıp *İbrāhīm Efendi b. 'Uṣmān* tarafından 1245/1829 tarihinde kaleme alınmıştır. Varak sayısı 47 olup 20,32x13,33 cm ebadındadır. Eser nesih hattıyla 17 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 336 – 337).

• ***kāşifu l-müşkilāt***

Katalog numarası: 1901

Yazar: *'Alī b. eṣ-Şeyḥ Muḥammed el-Kaştamūnī*. Ölüm tarihi verilmemekle birlikte eserin kendi evladı *Hasan* ismini taşıyan kişi tarafından imla edilmiştir. Varak sayısı 228 olup 17,14x10,16 cm ebadındadır. Eser nesta'lik hattıyla 19, 20, 21 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 337 – 339).

• ***Cevāhiru n-nuşūş fī ḥalli kelimāti l-fuṣūş***

Katalog numarası: 1902

Yazar: *'Abdelgani b. İsmā'īl en-Nābulusī*. Varak sayısı 223 olup *Muḥammed b. Muştafā el-Cesrī* tarafından 1232/1817 tarihinde imla edilmiştir. Bu eser 20,32x14,61 cm ebadında olup nesih hattıyla 29, 31 ve 32 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 339 – 341).

• ***el-fażlu l-vehbī fī tercemeti l-cānibi l-ğarbīy***

Katalog numarası: 1903

Yazar: *Ebū l-feth Muḥammed b. Muẓaffar ed-dīn Muḥammed b. Ḥamīd ad-dīn 'Abdallah*. Bu eserin varak sayısı 183 olup *Muştafā el-Üskūdārī* tarafından 1155/1742 tarihinde imla edilmiştir. Elyazma 19,5x12,70 cm ebadında olup nesta'lik ve nesih hatlarıyla 15 ve 21 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 341 – 343).

• ***işlahātu ş-şūfiy***

Katalog numarası: 1904

Yazar: *İbn el-'Arabī*. Üç kısa ilmi eserden oluşan bu elyazma eser 19 varak sayısına sahiptir. Eser 20,32x14,60 cm ebadında olup mağribi³² hattıyla 24 satır halinde yazılmıştır. Bu yazma eserin müstensihisi bilinmemektedir. (G. Flügel, III, 343 – 344).

• ***külliyāt ve-ta'rifāt***

Katalog numarası: 1905

Sufi sanat dilinden derlenmiş bir kitap olup daha çok *Abūlbekā* ve *Cürcānī* sufilerinin açıklamalarıyla, kendilerini seven birisi tarafından kaleme alınmış olup 24 (15-22 boş) varaktır. Eser 27,31x8,89 cm ebadında ve nesih hattıyla 38, 41, 42 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 344 – 345).

• ***'anḳā'u muğrib fī ḥatmi l-evliyā'i ve-şemsi l-mağrib***

Katalog numarası: 1906

Yazar: *İbn el-'Arabī*. İmla edenin kim olduğu belirtilmemiş olup 71 varaktır. Eser 19,05x12,70 ebadında olup talik hattına yakın nesta'lik hattıyla 11 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 345 – 346).

• ***mevāḳi'u n-nucūm ve-maḳāli'u ehilleti l-esrār ve-l-'ulūm***

Katalog numarası: 1907

Yazar: *İbn el-'Arabī*. Eser 77 varak olup *Aḫmed b. Tāceddīn* tarafından 979/1572 tarihinde yazılmıştır. Eser 17,78x10,16 cm ebadında olup nesih hattıyla 19 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 346 – 348).

• ***kitābu l-isrā'i ilā l-maḳāmi l-esrā***

Katalog numarası: 1908

Yazar: *İbn el-'Arabī*. Eser 33 varak olup *Nāsir b. Abilfaẓl b. İsmā'il* tarafından 710/1311 tarihinde yazılmıştır. Eser 23,49x15,87 cm ebadında olup 19, 20, ve 21 satır halinde nesih hattıyla yazılmıştır. (G. Flügel, III, 348 – 350).

• ***el-emru l-muhkamu l-marbū'u fīmā yulzimu ehla ʔarīḳillāh mine-ş-şurūʔ***

Katalog numarası: 1909

Yazar: *İbn el-'Arabī*. Eser 21 varak olup kimin yazdığı belirtilmemiştir. 22,22x15,87 cm ebadında olan bu eser nesih hattıyla 23 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 350 – 352).

• ***maḳlabu a'ẓami l-fiteni ve-eşeddi l-miḫeni ve-mevtu s-suneni fī aḫiri z-zamān bi-zuhūri r-rafzi va-iḫhāru ʔa'ni ve-l-la'ni 'alā cenābi şaḫābati l-kirām***

Katalog numarası: 1910

Yukarıda zikredilen eser içerisinde yazılmış sekiz koleksiyon eserden oluşan bir elyazma eserdir. Eser 89 varak olup 17,78x11,43 cm ebadında ve nesta'lik hattıyla 24, 25 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 352 – 358).

• ***şerḫu tecelliyāti ş-şeyḫi l-ekber***

Katalog numarası: 1911

³² Bakınız Derman, M. Uğur. (1997). "Hat", *DİA*, c. XVI, TDV Yayınları, Ankara, s. 428.

Yazar: Şemseddin Ebü'tâhir İsmâ'ül b. Sudkîn b. Abdallâh en-Nürî. Bu eserin varak sayısı 62 olup Muḥammed b. Muḥammed b. Muḥammed tarafından 1141/1728 tarihinde imla edilmiştir. Elyazma 20,32x12,70 cm ebadında olup nesih hattıyla 25 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 358 – 361).

- **risāletu l-futūḫāti l-mekkiyyeti fī ma'rifati l-esrāri l-mālikiyyah**³³

Katalog numarası: 1912

Yazar: İbn el-'Arabî. Bu eserin varak sayısı 6225 olup müstensihi belli olayın birkişi tarafından 1004/1596 tarihinde yazılmıştır. Elyazma 19,05x13,97 cm ebadında olup nesih hattıyla 23 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 361 – 366).

- **nefaḫātu l-quḍsiyyah**

Katalog numarası: 1913

Yazar: Ebülma'ālî Şadreddin Muḥammed b. İshāk b. Muḥammed el-Ḳunavî. Varak sayısı 52 olup Konyalı Sarraczāde tarafından imla edilmiştir. Elyazma 19,05x12,70 cm ebadında olup nesih ve nesta'lik hatlarıyla 25 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 366 – 368).

- **miftāḫu l-ḡayb**

Katalog numarası: 1914

Yazar: Ebülma'ālî Şadreddin Muḥammed b. İshāk b. Muḥammed el-Ḳunavî. Varak sayısı 142 olup kimin imla ettiği bilinmemekle beraber eserin sonunda 994/1586 tarihi düşünülmüştür. Elyazma 19,05x13,33 cm ebadında olup nesih hattıyla 13 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 368 – 370).

- **işīlāḫātu ş-sūfiyyeh**

Katalog numarası: 1915

Yazar: Kemāleddin Ebülḡanāim 'Abderrāzzak b. Cemāleddin el-Kāşî es-Semerḳandî (ö. 730/1329). Bu eserin varak sayısı 80 olup kimin imla ettiği bilinmemektedir. Elyazma 16,51x9,52 cm ebadında olup nesih hattıyla 18 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 371 – 372).

- **işīlāḫātu ş-sūfiyyah**

Katalog numarası: 1916

Yukarıda zikredilen eser ismi içerisinde Arapça, Farsça ve Türkçe dillerinde yazılmış 11 koleksiyon eserden oluşan bir elyazma eserdir. Eser 65 varak olup 24,77x15,24 cm ebadında ve nesta'lik hattıyla 23 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 372 – 375).

- **el-insānu l-kāmilu fī ma'rifeti evāḫiri ve-l-evā'il**

Katalog numarası: 1917

Yazar: 'Abdelkarīm b. İbrāhīm el-Cilî. Varak sayısı 241 olup Sālīm İbn el-Hācc el-Manīsî b. 'Umar el-Farjābî tarafından 1040/1631 tarihinde yazılmıştır. Elyazma 19,05x13,33 cm ebadında olup nesta'lik hattıyla 17 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 376 – 378).

- **ḫayātu l-ḳulūb**

Katalog numarası: 1918

³³ *el-melekiyyeh* olması gerektiği yazıyor. Çünkü anlam olarak ta dört mezhepten birisi olan maliki mezhebi değil de burada melek kast ediliyor.

Yazar: 'Abdelbārī b. Tūrḥān b. Tūrmuş es-Sinūbī. Varak sayısı 493 olup *Hācī Ahmed b. Bālī b. Hasan* tarafından 1085/1675 tarihinde yazılmıştır. Elyazma 18,42x13,33 cm ebadında olup nesih hattıyla 27 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 378 – 379).

• ***risāletun mürettebetun fī tahkīki ta'rībi l-kelimati l-a'cemiyyeh***

Katalog numarası: 1919

Yukarıda zikredilen eserle birlikte toplamda 22 eseri barındıran bu koleksiyon *Kemālpāşazāde* olarak tanınan *Ahmed b. Süleymān* tarafından yazılmış olup varak sayısı 181'dir. Elyazma 17,78x10,80 cm ebadında olup nesih hattıyla 15 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 379 – 387).

• ***el-cevheru l-meşūnu ve-s-sırru l-merķūmu fīmā tenteciḥu l-ḥalvete mine-l-esrāri ve-l-ulūm***

Katalog numarası: 1920

Yazar: 'Abdelvehhāb b. Ahmed b. 'Alī el-Anşārī eş-Şa'rānī (ö. 962/1552). Varak sayısı 184 olup müstensihini belirtilmemiştir. Elyazma 22,86x13,97 cm ebadında olup nesih hattıyla 27 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 387 – 389).

• ***meşāriḫu l-envāri l-ḫudsiyyeti fī beyāni l-'uhūdi l-muḥammediyyah***

Katalog numarası: 1921

Yazar: 'Abdelvehhāb b. Ahmed b. 'Alī el-Anşārī eş-Şa'rānī (ö. 962/1552). Varak sayısı 329 olup müstensihini belirtilmemiş fakat 1037/1628 tarihinde yazılmıştır. Elyazma 26,67x10,05 cm ebadında olup nesih hattıyla 31 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 389 – 391).

• ***el-yevākītu ve-l-cevāhīru fī beyāni 'aḳā'idi l-ekābir***

Katalog numarası: 1922

Yazar: 'Abdelvehhāb b. Ahmed b. 'Alī el-Anşārī eş-Şa'rānī (ö. 962/1552). Bu eserin varak sayısı 313 olup müstensihini belirtilmemiştir. Elyazma 19,05x12,07 cm ebadında olup nesta'lik hattıyla 23 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 391 – 392).

• ***medāricu s-sālikīn ilā rusūmi ḫarīki l-'ārifīn***

Katalog numarası: 1923

Yazar: 'Abdelvehhāb b. Ahmed b. 'Alī el-Anşārī eş-Şa'rānī (ö. 962/1552). Bu eserin varak sayısı 53 olup 'Umar b. Siraceddīn eş-Şiblī tarafından 1144/1732 tarihinde yazılmıştır. Elyazma 19,05x12,70 cm ebadında olup nesih hattıyla 19 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 392 – 393).

• ***kenzu l-esrāri ve-lāḳīḫu l-efkār***

Katalog numarası: 1924

Yazar: Ebū 'Abdallah Muḥammed b. Sa'īd b. 'Umar b. Sa'īd eş-Şinhācī. Bu eserin varak sayısı 174 olup müstensihini belirtilmemiştir. Elyazma 18,41x12,70 cm ebadında olup nesih hattıyla 25 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 393 – 394).

• ***ḫadā'īḳul ḫaḳā'īḳ***

Katalog numarası: 1925

Yazar: Taceddīn Muḥammed b. Ebī Bekr b. 'Abdalkadir er-Rāzī. Bu eserin varak sayısı 102 olup Hasan b. Ahmed eş-Şāmī tarafından 1071/1661 tarihinde müstensih edildiği

belirtilmektedir. Elyazma 19,05x13,97 cm ebadında olup nesih hattıyla 21 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 394 – 395).

• ***es-seyru ve-s-sulūk ilā meliki l-mulūk***

Katalog numarası: 1926

Yazar: 'Ārif 'Abdalbākī Efendi (ö. 1125/1713). Bu eserin varak sayısı 102 olup müstensihin kim olduğu belirtilmektedir. Elyazma 17,78x10,16 cm ebadında olup nesih hattıyla 19 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 395 – 398).

• ***el-mühimmātu ş-şūfiyyeh***

Katalog numarası: 1927

Yazar: 'Abdarrahīm b. İsmā'īl el Amāsī. Bu eserin varak sayısı 71 olup *Hāfiż Muştafā b. Hāfiż Muhammed el-Kemāhī* tarafından 1220/1805 tarihinde yazıldığı belirtilmiştir. Elyazma 20,32x10,79 cm ebadında olup nesih hattıyla 19 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 398 – 399).

• ***risaletun 'arabiyyatun fī t-taşavvuf***

Katalog numarası: 1928

Yazarı belli olmayan bu eserin varak sayısı 13 olup eserin sonunda belirtilen *Zākir b. az-Zākir* Derviş İbrāhīm tarafından müstensih edildiği belki de yazarıda olabilir deniliyor. Elyazma 19,05x12,05 cm ebadında olup nesih hattıyla 21 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 399 – 400).

• ***risāletun fī şerhi kavli l-cüneydi lev aķbele ehadun 'ala-llāhi elfe senetin***

Katalog numarası: 1929

Yukarıda zikredilen eserle birlikte toplamda 17 eseri barındıran bu koleksiyonun varak sayısı 80' dir. Elyazma 18,41x12,70 cm ebadında olup nesta'lik hattıyla 15 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 400 – 408).

• ***risāletun li-ş-şeyhi l-celāli d-divānī fī kelimeti lā ilāhe illāllāh***

Katalog numarası: 1930

Yukarıda zikredilen eserle birlikte toplamda 3 eseri barındıran bu koleksiyonun varak sayısı 147' dir. Elyazma 17,14x12,07 cm ebadında olup neshi ve nesta'lik hatlarıyla 15; 21 satır halinde yazılmıştır. (G. Flügel, III, 408 – 411).

SONUÇ

Hakkında hala araştırma yapılması gereken ve her daim bu araştırmaların desteklenmesi ve geliştirilmesi gereken bir konu başlığı haline gelmiş olan tasavvuf, söz konusu çalışmamızda, Avusturya Kraliyet (Milli) Kütüphanesi bünyesinde, Gustav Lebrecht Flügel tarafından 1865 – 1867 yılları arasında üç cilt olarak yayınlamış olan Arapça, Farsça ve Türkçe elyazmaları kataloğunun üçüncü cilt kitabının 314 – 411 sayfa aralarında bulunmuş ve 1888 – 1930 aralığında katalog numarası verildiği tespit edilmiştir. Bu aralıkta ise 42 adet Arapça elyazması esere rastlanılmış ve incelemeye konu edinilmişlerdir. İnceleme işlemi ise içerik yönü ağır basmakla birlikte, metinlerin transkripsiyonlarında Türk Diyanet Vakfına ait olan İslam Ansiklopedisi'nin 41. cildindeki “transkripsiyon “ maddesinde belirtilen esaslar göz önünde bulundurulmuştur. Biz bu çalışma ile Avusturya'nın başkenti olan Viyana'daki Kraliyet (Milli) Kütüphanesinde elyazma katalogların bulunduğu bölümde Oryantalist Alman Gustav Lebrecht Flügel tarafından Arapça, Farsça ve Türkçe elyazma koleksiyonu arasından seçilen tasavvuf hakkında Arapça yazılmış elyazma eserleri tespit ettik. Bize ait olan doğunun yitik hazinesi (der verborgene Schatz des Orients)

olarak ta adlandırılan elyazma eserlerin, gerçek sahipleri tarafından tanınmasına yardımcı olmak ve tasavvuf konusunda hazırlanmış elyazması eserlere ulaşma konusunda bilinç oluşturmaya katkı sağlamaktır.

KAYNAK

- Ardana, Günseli. (1977), "Avusturya Milli Kütüphanesi", *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, Cilt 26, s. 3, s. 174.
- Derman, M. Uğur. (1997). "Hat", *DİA*, c. XVI, TDV Yayınları, Ankara, s. 428.
- Durmuş, İsmail. (2011) "Transkripsiyon", *DİA*, c. XXXXI, TDV Yayınları, Ankara, s. 306 – 308.
- Dursun, Davut. (1991), "Avusturya", *DİA*, c. IV, TDV Yayınları, Ankara, s. 179 – 182.
- Flügel, Gustav. (1867), *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Kaiserlich-Königlichen Hofbibliothek zu Wien*. Wien: Druck und Verlag der K. K. Hof- und Staatsdruckerei.
- Furat, Ahmet Suphi. (2006), "Avrupa Ülkelerindeki Arapça, Farsça ve Türkçe", *İstanbul: Şarkiyat Mecmuası*, sayı 9, s. 15.
- G. Franz (1871), *Sitzungsberichte der philosophisch-philologischen und historischen Classe der k.b. akademie der Wissenschaften zu München*, München: Akademische Buchdruckerei von F. Straub, c I, s. 263.
- Ibn an-Nadim (1845). *Kaşf az-Zunün 'an arāmī al-kutub wa-'l-funūn*, Gustav Flügel, Oriental Translation Fund, London.
- İlhan, Ayşe (1963), "Viyana Kütüphaneleri", *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, Cilt 12, s. 3 4, ss. 124 – 125.
- Usta, İbrahim (2010), "Avusturya Milli Kütüphanesi'ndeki Arapça Grameri İle İlgili El Yazmaları", *Journal Of Intercultural and Religious Studies*, 1/1, s. 108.
- Yel, Ali Murat. (1996). "Flügel, Gustav Lebrecht", *DİA*, c. XIII, TDV Yayınları, Ankara, s. 165 – 166.
- Yıldız, a. Vahap. (2012), *Osmanlılar'da Yazı Çeşitleri*, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, yıl: 17, sayı 28, Temmuz–Aralık, s. 47 – 62.
- <https://www.onemforum.org/medeniyetler/375592-habsburg-hanedani-habsburglar-kimdir.html>, Erişim Tarihi: 20.02.2018.
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Matthias_Corvinus, Erişim Tarihi: 20.02.2018.
- https://www.smart-rechner.de/laengen_umr/ratgeber/umrechner_zoll_zentimeter.php. Erişim Tarihi: 22.02.2018.